

19
Hivern 2020

EL BUTLLETÍ

del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

NOVA JUNTA

CARTA DEL PRESIDENT SORTINT

Benvolguts, benvolgudes,
A mitjan mes d'octubre del 2019, l'anterior president del CECB, Joan Anton Abellán, va presentar la dimissió al càrrec per discrepàncies amb la resta de membres de la Junta, motivades per l'escrit fet públic com a conseqüència de la sentència del judici contra el Procés.

D'acord amb els estatuts, com a vicepresident em corresponia assumir la Presidència, càrrec que vaig acceptar. Sabia que seria per a un curt període de temps, perquè al gener vencia el mandat de la Junta actual i calia votar-ne una de nova, a la qual no tenia la intenció de presentar candidatura, car ja soc president d'una altra entitat banyolina.

El repte deixat fins llavors per l'anterior president era molt alt.

Havia fet molta feina i ben feta, i calia seguir de manera semblant. Afortunadament, la resta de membres de la Junta em van ajudar i, entre tots i totes, ho hem fet possible. En matèria d'activitats podem afirmar que hem mantingut la quantitat i la qualitat de totes les conferències programades.

Tenim temes per resoldre, encara, com el de la Llotja del Tint o can Gussinyer, però tot serà qüestió de temps. En d'altres també caldrà valorar la part econòmica, com podria ser en el de la recuperació de la Farga. En qualsevol cas, com a entitat volem continuar vetllant pel patrimoni de la ciutat i la comarca (recs, edificacions, indrets paisatgístics, antropològics...) i treballar per difondre aspectes de la cultura d'un abast més ampli.

Ja només em queda demanar als socis i sòcies que continuïn amb el seu entusiasme per a les activitats que desenvolupem des del Centre. És el millor recolzament que poden donar al treball fet per la Junta.

Carles Puncernau

CARTA DE LA NOVA PRESIDENTA

Benvolguts, benvolgudes!

Primer de tot, vull manifestar-vos el meu agraïment i el de tota la Junta per la vostra confiança expressada en l'Assemblea del dia 31 de gener del 2020.

Volem iniciar una nova etapa que vol ser de continuïtat, però també de canvi. Per primera vegada, la Presidència del Centre

és assumida per una dona i les dones hi són ben representades, a la Junta. Això és un signe de normalitat i de visibilitat de la feina que fan i han fet a la nostra entitat.

El nombre de socis i sòcies mai havia estat tan alt, les activitats són nombroses i tenen un gran seguiment i cal reconèixer la feina positiva que ha fet l'anterior Junta, amb el president Joan Anton Abellán.

Com ja hem dit, aquesta nova etapa serà bàsicament de continuïtat,

però amb algunes modificacions. Hem incorporat els vocals consultius, la qual cosa suposa una manera de tenir una estreta col·laboració amb persones que són referents del Centre i també en els seus àmbits, i que ens ajudaran a seguir incidint en els diversos espais d'actuació.

Hi ha un repte que volem afrontar: la incorporació de gent jove, per donar una renovació a l'entitat i una transversalitat generacional que sigui garantia de futur. Per això hem creat una quota jove, per fer el Centre més assequible. També volem seguir obrint la porta a noves iniciatives i àmbits, i introduir altres temàtiques i maneres de treballar i comunicar. A més, volem ampliar la col·laboració amb altres entitats banyolines, sempre amb l'objectiu de treballar per a la ciutat i la comarca del Pla de l'Estany i consolidar la col·laboració i participació del màxim nombre de socis, sòcies, amics i amigues en aquesta tasca.

Roser Masgrau i Plana

INFORME DE SECRETARIA

Us informem que al llarg d'aquest segon semestre de l'any 2019 i principis de 2020 hi ha hagut 9 socis nous i 3 baixes voluntàries. Actualment tenim un total de 363 socis.

INFORME DE LA BIBLIOTECA

Obres rebudes el segon semestre de 2019

OBRES PRÒPIES

DONACIÓ DE JOAN ANTON ABELLÁN

David Moré. *Actes de la jornada d'estudis: L'obra pública i els seus professionals (s. XVIII-XX). Biografies, projectes i impacte modernitzador* (2019)

DONACIÓ DE PERE BOSCH

Pere Bosch. *El primer procés contra Catalunya* (2019)

Pere Bosch i Manel Lladó. *Espais amb història* (2019)

ALTRES OBRES REBUDES

DONACIÓ DE JOAN ANTON ABELLÁN

Josep M. Vilarrasa. *Els sants metges guardadors sant Cosme i sant Damià* (2004)

J. Carreres. *Els goigs de Mossèn Cinto* (2003)

Francesc de P. Ribas. *Com haurien d'ésser els goigs* (1988)

QUÈ FEM

DONACIÓ DE MMV EDICIONS

Joan Anton Abellán. *Joan de Palau en dotze pinzellades* (2019)

Joan Anton Abellán. *Amb nom i cognoms. 151 personatges del Pla de l'Estany (segles XIX i XX)* (2019)

OBRES REBUDES D'INSTITUCIONS

DONACIÓ DE L'AJUNTAMENT DE BANYOLES

Àngel Vergés. *Llegendes i misteris de Banyoles* (2019)

DONACIÓ DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA

Antoni Egea. *Llers* (2019)

REVISTES

Banyoles Informació

Butlletí del Centre Excursionista de Banyoles

Documents d'Anàlisi Geogràfica

Els Colors del Pla de l'Estany

Golany

Les Garrotxes

Revista de Girona

Carta del president	2
Què fem	3
Llibres publicats pels socis i sòcies	4
Exposició Ernest Costa i Savoia	6
Resum d'activitats	7
Properes activitats curs 2019-20	32
Com fer-se soci del CECB	35

Edita

Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Correcció lingüística

Anna Galí

Foto portada

Jaume Colomer

Fotografies

Biblioteca Comarcal del Pla de l'Estany,
Mateu Butinyà, Jaume Colomer, Rosa
Planella, Salvador Sarquella, Elisabet Saus i
Toni Torras.

Disseny i maquetació

Estudi Oliver Gràfic

Impressió

Impremta Palmada

Dipòsit Legal

GI.967-2010

LLIBRES PUBLICATS PELS SOCIS I SÒCIES

Banderes dels altres

Autor: Josep Navarro Santaaulàlia

Edita: Proa

Pàgines: 272

Data de publicació: setembre de 2019

El Islam hoy

Autora: Dolores Brannon

Edita: Fragmenta Editorial

Pàgines: 270

Data de publicació: setembre de 2019

Actes de la jornada d'estudis: L'obra pública i els seus professionals (s. XVIII-XX). Biografies, projectes i impacte modernitzador

Autor: Diversos autors, entre els quals

Joan Anton Abellán i Guerau Palmada

Edita: Centre d'Estudis Tossencs

Pàgines: 620

Data de publicació: setembre de 2019

Joan de Palau en dotze pinzellades

Autor: Joan Anton Abellán Manonellas

Edita: Germans de Palau

Pàgines: 54

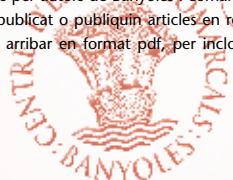
Data de publicació: octubre de 2019

BIBLIOTECA DIGITAL

Tal com vam anunciar en el butlletí anterior, hem iniciat una biblioteca digital integrada per articles en suport digital, tant de temàtica relacionada amb Banyoles i la comarca (CL) com de qualsevol altra temàtica però escrits per autors de Banyoles i comarca (CAL). Recordem, per tant, a tots els socis que hagin publicat o publiquin articles en revistes (o capítols en obres col·lectives) que ens els facin arribar en format pdf, per incloure'ls en aquesta biblioteca digital.

Per mantenir al dia aquesta secció, preguem a tots els socis i sòcies que ens facin arribar un exemplar dels llibres que publiquin o, si més no, ens en facilitin informació a través del correu electrònic del Centre:

cecbanyoles@cecbanyoles.cat

El primer procés contra Catalunya

Autor: Pere Bosch
Edita: Eumo Editorial
Pàgines: 218
Data de publicació: octubre de 2019

Espais amb història

Autors: Pere Bosch i Manel Lladó
Edita: Diputació de Girona
Pàgines: 236
Data de publicació: desembre de 2019

Amb nom i cognoms. 151 personatges del Pla de l'Estany (segles XIX i XX)

Autor: Joan Anton Abellán Manonellas
Edita: MMV Edicions
Pàgines: 204
Data de publicació: novembre de 2019

Les Garrotxes, núm. 24 (tardor-hivern 2019)

La revista Les Garrotxes sol comptar amb col·laboracions de socis i sòcies del Centre d'Estudis. En concret, en aquest número han col·laborat: Àngel Vergés, Jordi Galofré, Miquel Rustullet, Guerau Palmada, Josep M. Massip i Joan Pontacq. Hi ha, també, diverses fotografies procedents de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany.

Llegendes i misteris de Banyoles

Autor: Àngel Vergés
Edita: Ajuntament de Banyoles
Pàgines: 156
Data de publicació: novembre de 2019

EXPOSICIÓ AL MUSEU DARDER: «ERNEST COSTA I SAVOIA, notari del territori»

Exposició dedicada a aquesta personalitat a partir d'una iniciativa del Centre d'Estudis Comarcals i dels Museus de Banyoles

Ernest Costa i Savoia

L'Ernest Costa va néixer a Bescanó i viu a Fontcoberta. És un dels millors coneixedors dels Països Catalans i la seva gent. Trepitja a fons aquests territoris per fer-hi fotografies i recollir dades. D'aquí en poden sortir articles, publicats sovint a revistes i llibres de prestigi, amb una persistent vocació, dedicació i curiositat.

Sobretot, ha aconseguit enraonar a fons amb centenars i milers de persones. Moltes d'elles anònimes, si bé és on hi ha sabut copsar històries familiars, variants lingüístiques d'arreu, coneixements de feines aperduades o actuals, quins són i on hi ha arbres monumentals, usos i utilitats de les plantes, topònims, pous de gel, de glaç, de calç i d'altres. En realitat, sembla que li agrada tot, i s'entusiasma sovint a descobrir novetats o detalls de moltes temàtiques interessants. Les seves llibretes continuen encara omplint-se de dades minucioses, com per exemple de quan les plantes broten i posen fulles, floreixen o minven.

Una saviesa d'aquest nivell l'ha pogut divulgar en els escrits, però també ha exercit com a assessor en cinematografia i producció d'audiovisuals. De la mateixa manera, molta gent també havia escoltat les seves recordades intervencions a *El Matí* de Catalunya Ràdio, on a l'espai «Paisatges

al punt» i al costat de l'Antoni Bassas, que era el director del programa, l'Ernest recomanava visitar indrets amb itineraris interessants.

En aquesta exposició al Museu Darder, es procura presentar la figura de l'Ernest tal com és ell: incansable, tenaç, inquiet, rigorós, humil..., i especialment enamorat de Catalunya. Les fotografies que podreu veure les ha triades entre els milers d'imatges que al llarg dels anys ha pogut captar. També s'hi mostren alguns dels seus estris professionals que l'han acompanyat, els quals posen de manifest les dificultats que la tècnica, els factors climàtics i els esdeveniments menys esperats l'han forjat en el seu periple constant.

Es podran veure determinats objectes curiosos, emotius i ja històrics per ell, que recorden vetllades memorables amb pastors o pagesos, o que poden evocar situacions compromeses, les quals, per explicar-les, caldria sentir com les narra amb traça i convicció. Per això, qui visiti la mostra trobarà valuosos uns audiovisuals que permetran descobrir-ho tot escoltant. Sense presses, tal com ho narra, l'Ernest fa entrar en un univers personal i únic que transporta inevitablement en el temps i els molts entorns que ha conegut i escrit.

Amb una mirada als seus llibres i a algunes de les revistes i articles diversos en què ha col·laborat, es completa una mostra de la seva insòlita dedicació, pertinaç i acurada. Som molts els lectors i oients que ens hi hem pogut delectar, entusiasmant-nos-hi sovint. Per això, el que volem, en definitiva, és fer un reconeixement més a l'Ernest Costa i desitjar-li que segueixi treballant amb el mateix delit de com ho ha fet fins ara, i que siguin moltes les persones que coneguin la seva feina tan meritòria. La diversitat d'aportacions que ha fet en general, a l'abast dels investigadors o bé només curiosos, es mereixen, sens dubte, aquesta i d'altres accions.

RESUM D'ACTIVITATS

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DE SOCIS

El divendres 31 de gener es va dur a terme, a la sala d'actes del Museu Darder, l'Assemblea General Ordinària de Socis. Com ja és habitual, després de la lectura de l'acta de l'Assemblea de l'any anterior, es van presentar els informes corresponents a les activitats realitzades, i també es va aprovar per unanimitat la liquidació del pressupost, balanç i comptes de l'exercici 2019. Així mateix, es van presentar els pressupostos per a l'any 2020, així com una previsió de les activitats.

A més, en aquesta ocasió es va dur a terme l'elecció de la nova Junta, que regirà el destí de la nostra entitat en els propers quatre anys. Posada a votació, va ser aprovada per unanimitat. Roser Masgrau, la nova presidenta, va agrair la seva elecció i va presentar la nova Junta. També va manifestar el seu agraïment per la feina feta per l'anterior president, Joan Anton Abellán, i va presentar els seus objectius i les seves reflexions.

La nova Junta està constituïda pels següents membres:

Presidenta: Roser Masgrau

Vicepresident: Carles Puncernau

Secretària: Elisabet Saus

Tresorer: Pere Noguera

Vocal: M. Àngels Juanmiquel

Vocal: Rosa Planella

Vocal: Josep Callís

Vocals consultius:

Ramon Folch

Jordi Galofré

Mariona Juncà

Jeroni Moner

Joan Nogué

Jordi Xena

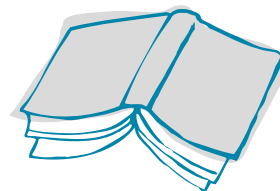
La nova Junta del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Curs «ART(S) I LLETRES»

«LA MÚSICA EN LES ARTS PLÀSTIQUES CONTEMPORÀNIES»

El passat mes de setembre vàrem iniciar el nou curs de literatura 2019-2020 amb el títol «Art(s) i lletres», el qual vol ser una continuació de l'anterior, dedicat a les arts plàstiques i la literatura, però posant l'èmfasi en la relació entre el llenguatge musical i el literari.

La primera conferència d'aquest cicle va tenir lloc el divendres 27 de setembre i va anar a càrrec del professor Xavier Aballí i Sanmartí. Ell mateix havia impartit la lliçó inaugural el curs anterior. Amb la seva intervenció es posà de manifest el nexa que vincula la música amb diverses formes d'expressió artístiques, a través de l'art plàstic.

«La música en les arts plàstiques contemporànies» fou el títol de la conferència, subtitulada «L'art contemporani i la música (o el so)». A l'inici de l'exposició definí diversos conceptes vinculats entre ells, com so, música, obra musical, soroll..., i els relacionà amb l'art actual, el qual explicà que «té com a objectiu projectar visions del món que ens interpel·len, utilitzant imatges que fan referència als sentits». Per exemplificar la relació entre ambdues arts en èpoques diferents de la història, utilitzà dues imatges contraposades: un retrat del pintor Frans Hals (1623) i una intervenció artística de Allora i Calzadilla (2018) a la Fundació Tàpies, de Barcelona. La tesi que exposà a continuació fou la següent: «La música fins al segle XX es representà de maneres diverses en l'art plàstic, però mai amb la intenció de fer-la sentir, sinó que ens l'havíem d'imaginar, mentre que els artistes, a partir de finals del segle XIX i al segle XX, s'inventaren estratègies per comunicar-la auditivament, de manera que, si abans el sentit que la captava era la vista, en l'art contemporani s'intentà que fos l'oïda».

A continuació desenvolupà aquesta teoria, presentant imatges que analitzà i comentà. Estructurà el discurs en dues parts:

El professor Xavier Aballí i Sanmartí i la directora del curs, Rosa Planella

Antecedents (de l'antiguitat al segle XX)

Posà exemples de com l'art incorporà imatges musicals al llarg de la història, des de les pintures egípcies a l'antiguitat clàssica, l'edat mitjana, l'art gòtic i l'època barroca. Remarcà una pintura de Hans Holbein, *Els ambaixadors*, en la qual els personatges estan envoltats d'objectes i instruments musicals, i Frans Hals.

A finals del segle XIX, l'artista Alphonse Allais, amb el quadre *Marche Funèbre* (que és una partitura buida), marcà un trencament en el tractament de la música en l'art, que evolucionà amb el moviment cubista, en què apareixen instruments musicals (guitarres, partitures...) solament amb intenció plàstica (sense intencionalitat narrativa).

Del moviment surrealista, ressaltà l'obra de René Magritte i Marcel Duchamp, amb la pintura *Erratum musical* (1914), en la qual se salten les normes de composició musical.

Art contemporani (segles XX–XXI)

Mostrà imatges i intervencions artístiques de nombrosos autors, com:

John Cage: Convertí una partitura en una imatge plàstica. Aquest artista participà amb Marcel Duchamp en *El joc d'escacs*, una partida que es convertí en una intervenció musical. També és autor de la composició «4' 33"» i de la peça musical «Organ2 / ASLSP», una interpretació de llarga durada que s'inicià a l'església alemanya de Halberstadt el 2001 i ha de finalitzar el 2640.

Joseph Beuys: La seva obra *Piano guarnit* la realitzà a la cova de Sant Ignasi de Manresa.

Christian Marclay: Incorporà la música en nombroses obres. Destaca la cinta, de 24 hores, amb fragments de pel·lícules i rellotges que marquen el pas del temps.

Roy Lichtenstein: Artista pop que il·lustrà còmics amb onomatopeies.

Jean Tinguely: Construí màquines amb peces de deixalleria amb l'objectiu de fer soroll i com a crítica a la despesa energètica.

Olafur Ellieson: Omplí de sorra i pedres la sala d'exposicions per construir un rierol, perquè s'oís el so de l'aigua.

Anri Sala: Realitzà una intervenció en què els tambors tocaven sols.

Bruce Nauman: Omplí la sala de turbines de la Tate Modern amb altaveus i veus que sonaven alhora (el so com a volum).

Roman Opalka: Dedicà tota la seva vida a una obra que consisteix a omplir teles amb sèries numèriques fins a l'infinit, i afegí una fotografia seva de cada dia i la seva veu llegint el número, com a reflexió sobre el pas del temps.

Fou una conferència immensa de contingut, que ens il·lustrà la presència de la música en l'art contemporani i que ens interpel·là com a oients quan l'estàvem veient i sentint, tal com volien provocar els artistes.

El públic, entre el qual hi havia molt d'alumnat de batxillerat, omplí de gom a gom la sala del Darder i agrai amb un llarg aplaudiment aquesta magnífica dissertació.

«LA MÚSICA EN LA GRAN NOVEL·LA EUROPEA»

L'actual regidor de Cultura de l'Ajuntament de Banyoles, Miquel Cuenca i Vallmajó, ens oferí la segona conferència d'aquest curs de literatura el divendres 25 d'octubre. El títol de la dissertació, «La música en la gran novel·la europea», respon a l'objectiu del curs de vincular la literatura amb altres formes d'expressió artística, com la música.

A partir de deu títols d'autors europeus significatius, va iniciar un recorregut per la música del segle XIX fins al segle XX, el qual ens va permetre descobrir l'evolució del pensament i el llenguatge musical d'una època i fins a l'actualitat. Del classicisme a l'avantguarda, de la Primera Escola de Viena a la Segona (en què s'observa un trencament a partir del dodecafonisme i l'atonisme).

Públic assistent a la conferència.

Miquel Cuenca i Vallmajor llegeix un fragment de "El malaguanyat" de T. Bernhard.

A mode d'introducció, ens indicà la importància de Viena com a capital musical, així com el gran nombre d'autors jueus (la qual cosa va vincular amb el concepte de *Bildung*, l'educació com a element de prestigi social en el procés d'emancipació dels jueus). També insistí en la valoració de la música i la literatura com a productes culturals lligats a l'ascensió de la burgesia dels segles XIX i XX.

A continuació ressenyà cadascuna de les deu novel·les, en llegí fragments i vam poder escoltar alguns moments musicals que s'hi relacionaven:

Eduard MORIKE (1804–1875), *Mozart en el seu viatge a Praga* (1855)

Tracta la temàtica de la condició social del músic. Relata un dia de viatge del compositor i la seva esposa en què es posa de manifest la situació dels músics a l'antic règim (serfs d'un patró) i el canvi de paradigma cap a la consideració d'agents lliures.

Franz GRILLPARZER (1791–1872), *El pobre músic* (1848)

Relata la vida d'un músic ambulant que toca música inaudible (escales i notes) i interpreta per servir el seu art, per pròpia satisfacció. La música cobra sentit per si mateixa. N'ofereix una visió sagrada.

Lev TOLSTOI (1829–1910), *Sonata a Kreutzer* (1889)

Inspirant-se en la sonata homònima per a violí i piano de Beethoven, Tolstoi parla del poder hipnòtic de la música, que pot trastocar l'ésser humà pel seu efecte incontrolable i que va més enllà del fet cultural.

Romain ROLLAND (1866–1944), *Jean Christophe* (1904–1912)

Novel·la musical per excel·lència de la literatura europea. El protagonista és la transposició de la figura de Beethoven.

Jakob WASSERMANN (1873–1934), *L'homenet de les oques* (1915)

Torna a la temàtica de la consideració social del músic, que evoluciona fins a considerar-lo un semideu, com si fos un mitjancer entre la realitat més mundana a la més espiritual. Concep la música com una nova religió i amb poder transformador.

Franz WERFEL (1890–1945), *La novel·la de l'òpera* (1929)

Reflexiona sobre Verdi en relació amb Wagner.

Vladimir KOROLENKO (1853–1921), *El músic cec* (1886)

Tracta sobre el nacionalisme musical i les escoles que s'alimenten de les tradicions populars, sovint reinventant-les.

Thomas MANN (1875–1955), *Doktor Faustus* (1947)

Novel·la imprescindible per entendre les avantguardes musicals. El protagonista és la transposició del músic Arnold Schoenberg, compositor avantguardista que abraçà l'atonalisme i el dodecatonisme.

Thomas BERNHARD (1931–1989), *El malaguanyat* (1983)

Novel·la sobre l'amistat i el sentiment d'admiració i frustració entre deixeble i mestre, en aquest cas el virtuós intèrpret Glenn Gould i el seu condeixeble. L'estil reflecteix una tècnica d'escriptura gairebé musical.

Herman HESSE (1877–1962), *El joc de les granisses* (1942)

Relat futurista ambientat l'any 2400. És una utopia musical, plantejada com un joc en què la música congrega totes les arts i sabers i és presentada com un fet gairebé religiós.

Tota la nombrosa audiència va aplaudir aquesta densa i brillant exposició que el conferenciant, al qual agraïm la participació en el curs, va saber comunicar amb passió i fluïdesa.

El conferenciant Miquel Cuenca i Vallmajor i la directora del curs, Rosa Planella

«TERESA PÀMIES»

Dins el cicle «Art(s) i lletres», i amb la col·laboració de la Biblioteca de Banyoles, el divendres 29 de novembre ens vam adherir a la commemoració del centenari del naixement de Teresa Pàmies (Balaguer, 1919 – Granada, 2012) amb una conferència impartida per M. Àngels Cabré, escriptora, crítica literària i directora de l'Observatori Cultural de Gènere, la qual va ser l'encarregada de glossar la vida i obra d'aquesta autora i activista catalana.

M. Àngels Cabré subtitulà la conferència «La memòria rebel», ja que considera Pàmies com una cronista del seu temps, una periodista literària, de vida agitada i compromesa. Nascuda a Balaguer, ingressà a les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC) el 1937 i tingué un paper actiu durant la Guerra Civil, juntament amb el seu pare, Tomàs, dirigent del Bloc Obrer i Camperol (BOC). Hagué d'exiliar-se a diversos països: França, Llatinoamèrica (estudià periodisme a Mèxic), Belgrad, Praga i París. Tornà a Catalunya el 1971 amb quatre fills. La seva parella, Gregorio López Raimundo, secretari general del PSUC, tornà anys més tard al país. Col·laborà en diversos mitjans de comunicació, com *Triunfo*, *Serra d'Or*, Catalunya Ràdio... Obtingué di-

ferents premis i reconeixements, com la Creu de Sant Jordi (1984) i el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2001).

La conferenciant establí una comparació entre Pàmies i dues escriptores lluitadores del seu temps: Aurora Bertrana i Mercè Rodoreda, tres casos diferents de lluita i exili.

A continuació resseguí la vida i obra a través dels seus títols més significatius:

Quan érem capitans (1974): Novel·la autobiogràfica, que constitueix les memòries de la guerra viscuda.

Quan érem refugiats (1975): Se centra en l'exili i inclou fragments de cartes de represaliats enutjats, sobretot dels que van patir l'exili interior, que li recreen el seu to i contradiuen les seves experiències.

Si vas a París, papà (1975): Diari del maig francès de 1968. És una crònica d'aquests mesos revolucionaris.

Testament a Praga (1971): És un intercanvi epistolar amb el seu pare, a partir de les memòries que ell va deixar escrites, un cop havia mort. Ofereix dues mirades diferents del socialisme i és un testimoni de la crítica a un cert comunisme, fet des de dins. Amb aquest llibre, que és un homenatge al seu pare, obtingué un gran reconeixement amb el Premi Josep Pla de 1970.

Va ploure tot el dia (1974) i *Amor clandestí* (1976): Són dos relats del temps en què la seva parella, Gregorio López Raimundo, encara vivia en la clandestinitat. Tracta sobre les trobades furtives i la lluita encara silenciada.

Informe al difunt (2008): Relata els darrers temps de Gregorio López Raimundo.

M. Àngels Cabré finalitzà la dissertació fent referència al pas ideològic dels últims anys de Pàmies, que passà del comunisme al feminisme, amb la participació de l'escriptora a les Primeres Jornades Catalanes de la Dona al paranímf de la Universitat de Barcelona i el testimoniatge que en deixà a través d'un llibre dedicat a la seva neta, *Els anys de lluita: Carta a la neta sobre el comunisme* (2001), en el

La conferenciant M. Àngels Cabré glossa la vida i obra de Teresa Pàmies.

qual planteja el seu procés d'anàlisi de la situació de la dona dins el comunisme com un problema de gènere.

Ens congratulem d'haver participat en la commemoració de l'Any Teresa Pàmies amb aquesta magnífica conferència, ja que és una oportunitat per al reconeixement del llegat literari i testimonial d'aquesta dona lluitadora i compromesa.

Agraïm la col·laboració de la Biblioteca, que ha volgut incloure aquesta activitat en el nostre curs.

VISITA A LA FUNDACIÓ MIRÓ I CAIXAFORUM

El dimecres 1 de desembre vam fer una sortida del curs «Art(s) i lletres» per contemplar dues exposicions molt interessants que encaixen perfectament amb el nostre curs.

Al matí, a la Fundació Miró, el professor Xavier Aballí i el comissari de l'exposició, Arnau Horta, ens van fer de guies en aquesta proposta

trencadora que han anomenat «Art sonor?». Va ser tot un luxe poder seguir les seves explicacions i captar l'essència d'una mostra artística que tracta la relació de les arts visuals i la música al llarg del segle XX.

A la tarda, a CaixaForum, vam gaudir de l'exposició «Òpera. Passió, poder i política». La guia del grup ens donà unes breus orientacions sobre el contingut i el sistema d'àudio sincronitzat que permet fer el recorregut per diversos àmbits que relacionen una ciutat europea amb l'estrena d'una òpera representativa de cada època. A l'espai dedicat a l'òpera *Salomé*, el professor Josep Camprubí ens va fer de guia i ens avançà alguns aspectes del que serà la seva conferència del mes de març.

Al vespre vam tornar cap a Banyoles molt satisfets d'haver pogut endinsar-nos en el món artístic amb dues exposicions que obren finestres a l'emoció, les sensacions i l'intel·lecte, i gràcies al guiatge i el coneixement dels nostres amics col·laboradors.

«ENTRE LA LLETRA I EL SO»

El divendres 20 de desembre, el professor Ferran Gadea i Gambús ens oferí la darrera conferència de l'any 2019, que titulà «Entre la lletra i el so». Com hem anat explicant, l'objectiu del curs és relacionar el llenguatge literari amb el musical, vincle que posà de manifest amb la seva magnífica exposició. Tot i que se centrà en un període concret: els cançoners dels segles XV i XVI, remarcà que ja en els inicis de la literatura es troba la connexió entre ambdues arts.

Segons Gadea, parlar de «música i literatura és parlar d'una identitat» que ja trobem a la *Illiada* i l'*Odissea*, en què cada capítol és «un cant». El cant ajudava a memoritzar (en una literatura que és oral), perquè la música era el vehicle de difusió. I no és estrany que la poesia que expressa millor els sentiments prengui el nom de *lirica*, ja que sovint s'acompanyava d'aquest instrument musical. Així mateix, l'èpica i els textos narratius s'ajudaven d'una melodia recitativa. Per tant, el vincle existeix des dels orígens.

També, la literatura trobadoresca està vehiculada per la música. Així ho manifestà el trobador, crític i gramàtic Ramon Vidal de Besalú,

El professor Ferran Gadea i Gambú parla dels cançoners dels segles XV i XVI.

que en la seva obra de preceptiva literària *Las rasós de trobar*, del segle XIII, donà molta importància al cant.

Al segle XV (capvespre de la cavalleria), la dansa i la música eren essencials a la cort, on sovint hi havia ministrers (músics). El testimoni de *Tirant lo Blanc* ho posa de manifest. La cavalleria, cortesana i refinada, sabia tocar instruments i cantar com ho fa Curial (protagonista de la novel·la *Curial e Güelfa*).

Un altre referent de protagonista social sorgí durant el Renaixement, en què el nou cortesà havia de saber música. Ho expressà Baltasar de Castiglione a *El cortegiano*. La primera cort renaixentista dels Països Catalans fou la d'Alfons el Magnànim a Nàpols, on va patrocinar la capella musical. Se'n conserven cançons, glosses i villancets. Vam poder gaudir de l'audició d'una composició coneguda, *Dindirindin*, del Cançoner de Montecasio.

Al segle XVI, la capitalitat passà a València, a la cort de Germana de Foix i el duc de Calàbria. D'allí procedeix el Cançoner del duc de Calàbria (altrament dit d'Uppsala), un exemple de polifonia del Renaixement. Vam poder-ne escoltar *Soleta jo só ací* (una cançó de malmaridada) i *Bella de vós som amorós*.

Un gènere característic del segle XVI van ser les ensalades. Mateu Fletxa és conegut com a autor de diverses composicions. En vam escoltar *N'Eulàlia vol gonella*. Altres autors referenciats foren Joan Timoneda i el seu cançoner *Flor d'enamorats*. També Claudio Monteverdi i Joan Brudieu, grans compositors de madrigals (un altre gènere característic del segle XVI).

La conferència finalitzà amb l'audició de la Cobla V i tornada del cant II d'un cançoner manuscrit amb cants d'Ausiàs Marc, interpretada per la Coral Sant Jordi, una cloenda magnífica d'una exposició brillant que exemplificà aquesta unió intrínseca entre música i literatura.

«HOMER A CAPELLA»

El divendres 24 de gener de 2020, David Costa, director del Cor de Teatre de Banyoles, participà en aquest curs de literatura. Aquest banyolí és director musical, productor, creador artístic i fundador del Cor de Teatre, i ha dut a terme moltes altres activitats i projectes educatius relacionats amb la música. Ha obtingut un èxit notable que ha traspassat fronteres amb el seu darrer espectacle *Troia*, del qual ens parlà.

Troia, una veritable Odissea! és una obra que uneix música i literatura, amb una escenografia i un moviment escènic brillant i innovador. A partir d'alguns relats homèrics de la *Iliada* i *Odissea*, ha aconseguit fer un recorregut musical a través de compositors com Bach, Purcell, Haëndel, Mozart, Bizet, Verdi, Wagner..., fusionant la literatura amb la música coral a *capella* d'obres mestres dels grans autors.

David Costa ens parlà de la seva manera de treballar i d'enfocar nous projectes, així com de la professionalització de la companyia teatral. També de la importància d'haver creat un llenguatge propi, el del Cor de Teatre. De *Troia* ens digué que volia centrar l'espectacle en «l'aventura com a metàfora», en el fet del «per què l'heroi vol tornar a casa» i «en les seves peripècies», ja que en aquestes històries de déus i herois, de guerra i amors, es troben representats tots els grans temes de la humanitat.

David Costa al final de la seva conferència amb l'obsequi lliurat per la directora del curs, Rosa Planella.

Continuà destacant algunes escenes representatives, il·lustrant els comentaris amb imatges gravades, com el judici de Paris (causant de la guerra entre troians i grecs), la guerra entre ambdós pobles, el cavall de Troia, Ulisses i la cova de Polifem i la baixada a l'Hades. Escenes sempre acompanyades de música descriptiva adient a l'acció, amb fragments de *Don Giovanni*, de Mozart; *La Passió segons Sant Joan*, de Bach; Händel i l'himne de la Champions; *La cavalcada de les Walkíries*, de Wagner; *Dies irae*, de Verdi...

Finalitzà la conferència fent referència al poder de la música, la literatura i la cultura en tota societat, però sobretot en els joves, com a motor de canvi, progrés i millora social.

Les seves paraules ens transmeteren molt de talent i feina ben feta, i foren acollides amb agraïment per part de tot l'auditori, que ompli la sala de conferències amb un nombrós públic juvenil. El centenar d'oients vam gaudir de les seves explicacions i de la bellesa de les imatges projectades.

«CURS EL NOSTRE PATRIMONI» SISENA EDICIÓ

«GEOLOGIA EN IMATGES FOTOGRÀFIQUES»

El dissabte 21 de desembre de 2019, Salvador Sarquella i Canals, biòleg i coordinador del Curs del nostre patrimoni geològic, ens oferí la primera conferència d'aquest curs 2019-2020: «Geologia en imatges fotogràfiques II», que inaugura la sisena edició d'aquesta activitat. La primera sessió de geologia en imatges es realitzà durant el tercer curs, el 17 de desembre de 2016. La d'enguany es va presentar amb el mateix disseny, però amb imatges diferents.

En la introducció va fer una breu presentació per il·lustrar que en l'arquitectura i les arts (especialment en escultura, arts decoratives, orfèbreria i joieria), s'utilitzen materials geològics (minerals i roques) i sovint passa desapercebuda la seva naturalesa quan s'observa l'obra, sigui arquitectònica o artística. Anuncià que, en una propera conferència, s'analitzarien els materials utilitzats i va aprofitar l'ocasió per inspeccionar algunes imatges que feien referència a aquesta qüestió.

Tot seguit, s'exposen els continguts de la intervenció:

- Explicació dels conceptes *relleu* i *paisatge*.
- Explicació dels conceptes *mineral* i *roca*.
- Anàlisi del cicle de les roques i de les energies que hi estan involucrades, així com dels processos geològics que es produeixen i les roques que s'originen.
- Explicació de l'estructura i la textura dels diferents tipus de roques.

Presentació d'imatges (de diferent escala) de roques sedimentàries, roques metamòrfiques i roques magmàtiques de diferents indrets del món, i anàlisi dels processos de forma-

Salvador Sarquella fa la primera conferència del curs.

ció, la seva estructura i textura, els modelats originats per l'acció dels processos geològics, l'afectació per falles i plects i la utilització com a recurs arquitectònic i artístic.

La presentació, exclusivament amb imatges, va facilitar, d'una manera clara i amena, la comprensió dels continguts explicats, tal com ho va manifestar el públic assistent.

«LA MAR DE PLÀSTICS. EFECTES I CONSEQÜÈNCIES DELS PLÀSTICS EN ELS ECOSISTEMES MARINS»

El dissabte 25 de gener de 2020, la doctora Anna Sánchez i Vidal, professora i investigadora del Departament de Dinàmica de la Terra i de l'Oceà de la Facultat de Ciències de la Terra de la Universitat de Barcelona, ens oferí la segona conferència d'aquest sisè Curs del nostre patrimoni geològic: «La mar de plàstics. Efectes i conseqüències dels plàstics en els ecosistemes marins». També va participar en el tercer curs (2016-2017), amb la conferència «Un recorregut pel

paisatge submarí català», i en el cinquè (2018–2019), amb la conferència «Els impactes en la dinàmica marina». Aquestes conferències són indicadors del seu àmbit d'investigació: caracterització i quantificació dels fluxos de massa i energia en ecosistemes marins i valoració de l'impacte de les activitats antropogèniques en aquests ecosistemes.

Els continguts de la intervenció van ser el següents:

La societat del plàstic

- Origen de la «societat del plàstic» (evidentment d'un sol ús) a partir de l'any 1950 i les promocions que es van fer en la premsa, com «El plàstic és fantàstic». Als anys trenta s'inventà el plàstic i als cinquanta s'utilitzà d'una manera massiva. Progressivament es realitzaren noves síntesis de plàstics.
- Comentaris sobre la producció exponencial i global del plàstic en diferents països (en milions de tones), en relació amb el nombre de persones de cadascun, amb dades del 2013 i fent la previsió fins al 2015.
- Evolució de la quantitat global de plàstics fabricats, des de les zones urbanes i fins a la quantitat que arriba als oceans.
- Degradació del material plàstic en medis continentals, medis aquàtics continentals i medis aquàtics marins fins a convertir-se en microplàstics.
- Constatació de l'elevada presència de fibres sintètiques de polímers en les peces de vestir i de l'elevada quantitat de fibres que es perden en una rentada de màquina i arriben als ecosistemes marins formant microxarxes que atrapen organismes del plàncton (700.000 fibres en una rentada de 6 kg de roba).
- Origen i anàlisi de diferents tipus de microplàstics i microfibrilles en diferents medis (fluvials, aeris...) i usos, com en moquetes i gespa artificial (al cap de deu anys, la gespa d'un camp esportiu perd el 70 % del pes, el qual passa a l'aire i a les aigües d'escorrentia, i arriba al

La doctora Anna Sánchez i Vidal

mar), productes cosmètics (contenen unes microesferes de polietilè que tenen afinitat amb el DDT i que el van concentrant en la superfície durant tot el temps que estan en el medi marí) i purpurines (estan formades per microplàstics recoberts de metalls –alumini, titani, bismut...– i que provoquen un perillós impacte en el medi aquàtic).

Els oceans de plàstic

- Distribució segons la profunditat en el medi marí dels diferents tipus i mides dels materials plàstics.
- Presentació dels corrents freds i calents que determinen la circulació de l'aigua oceànica i la circulació del material plàstic que arriba a l'oceà.
- Comentaris i valoracions sobre el model de distribució global oceànica de la quantitat de diferents mides de plàstics (des de 0,33 mm fins a més de 200 mm). Sánchez valorà si aquestes quantitats representen molt o poc. Cità l'exemple d'una balena que, quan fa un glop d'aigua, agafa 100.000 fragments de microplàstics, quantitat que representa molt per a l'animal. En lloc de parlar d'illes de plàstic marines, utilitzà l'expressió «sopa de plàstics».
- Zones marines on es troben els diferents tipus de plàstics: flotant, en suspensió, sedimentats i en el gel (en fondre's, passen a l'aigua líquida).

Impacte a la fauna marina

- Interacció entre la mida i la forma dels plàstics i l'activitat dels organismes respecte a la colonització, entrellaçament i ingestió. Explicació i exemples d'aquestes interaccions en grups d'organismes (mamífers i rèptils aquàtics, peixos i ocells).
- Justificació de l'atracció dels ocells pel plàstic, en què intervenen substàncies químiques produïdes pel fitoplàncton que queda adherit a la superfície del plàstic. Per aquest motiu, el contingut gàstric dels ocells és un molt bon indicador de la presència de plàstic en el medi marí.
- Impactes metabòlics del plàstic en el zooplàncton filtrador (molt significatius, ja que són a la base de la xarxa tròfica), coralls, bivalves, crustacis, peixos i humans.
- Plantejament de si és sabut que la producció de plàstic es quadruplicarà en les pròximes dècades, val la pena assumir aquest risc per poder mantenir el nostre estil de vida o es necessiten més proves per deixar d'utilitzar aquest producte tòxic? Aquesta pregunta que formulà Sánchez serví per fer una reflexió dels impactes del plàstic en els medis i en l'activitat humana.

Estat en el nostre entorn més pròxim

- Presentació qualitativa i quantitativa de l'impacte antropogènic del plàstic en diferents punts de la costa ibèrica mediterrània, amb l'anàlisi de continguts gàstrics de grans mamífers aquàtics, sistemes de pesca i mostreigs científics.
- Quantificació de la concentració de plàstics en els oceans i en la Mediterrània.
- Referència a un cas concret: efectes dels microplàstics en la gamba *Aristeus antennatus*.
- Recol·lecció qualitativa de plàstics flotants i sedimentats a les platges. Relació de l'any de fabricació d'aquests plàstics i el seu estat d'alteració.

- Exposició d'eines dirigides als educadors per mostrejar, caracteritzar i interpretar els residus plàstics.

Possibilitats de posar-hi posar remei

- Anàlisi de l'eficàcia relativa de la gestió dels plàstics que es troben en el medi marí.
- Un cas concret: aplicació dels conceptes *biodegradable* i *ambientalment sostenible*, amb tota la seva casuística, a les bosses de paper i de plàstic.
- Justificació dels valors que estan implícits en el fet de refusar, reduir i reutilitzar (moltes vegades!).
- Presentació d'una xarxa d'accions per «desplastificar» la nostra vida.
- En acabar aquesta magnífica, clara i completa conferència, s'inicià un col·loqui amb les persones assistents que omplien la sala, ben justificat per l'interès i actualitat que suscita la temàtica dels plàstics.

Agraïm, una vegada més, la col·laboració entusiasta de la professora Anna Sánchez per participar en els cursos de patrimoni geològic.

CICLE DE XERRADES «MIRAR LA PINTURA: SENTIR I ANALITZAR»

«MIRAR AMB ELS SENTITS OBERTS LES SENSACIONS, LES EMOCIONS I ELS SENTIMENTS. MIRAR FIXANT LA NOSTRA ATENCIÓ EN LES TÈCNiques FORMALS»

El dimarts 29 d'octubre va tenir lloc la primera xerrada del cicle «Mirar la pintura: sentir i analitzar», a càrrec de Toni Sellarès, titulada «Mirar amb els sentits oberts les sensacions, les emocions i els sentiments. Mirar fixant la nostra atenció en les tècniques formals».

La primera part de la xerrada, de contingut molt visual i amb un conjunt ampli d'obres com a exemple, va tractar de mirar la pintura amb els sentits oberts a les sensacions, les emocions i els sentiments. Quan visitem una exposició, sempre hi ha algunes pintures que, en funció de la nostra sensibilitat, de seguida ens agraden molt més que les altres, que capten la nostra atenció, ens satisfan, ens impressionen, ens fan reflexionar, ens produeixen un xoc... Normalment, quan mirem per primera vegada una pintura, ho fem amb els sentits. Una pintura ens pot generar sensacions, emocions i sentiments diversos: alegria, satisfacció, felicitat, admiració, serenitat, tendresa, tristesa, melancolia, dolor, angonya, malestar, rebuig...

A la segona part de la xerrada, Sellarès va parlar de mirar la pintura fixant la nostra atenció en les tècniques formals. En la primera lectura d'una pintura normalment no observem detingudament per separat les parts que la componen, sinó que la mirem en la seva globalitat, veiem el conjunt. Després de la primera lectura, un cop hem assimilat la pintura amb els sentits i l'hem observat globalment, en una segona lectura tenim l'oportunitat de conèixer-la més enllà de l'experiència sensorial i global, fixant la nostra atenció en les tècniques formals que han permès a l'artista crear l'interès

El conferenciant Joan Antoni Sellarès i els assistents

que ens provoca l'obra. En aquest segona part, Sellarès va fer una introducció o resum de les futures xerrades de la resta del cicle, mostrant un conjunt de pintures com a exemple mitjançant les quals es parlarà –principalment, però no exclusivament– de les tècniques formals relacionades amb la geometria (equilibri, proporció, moviment, enquadrament, punt de vista, formes dibuixístiques/pictòriques, profunditat sense/amb perspectiva i profunditat per capes/continua), la composició (simètrica/asimètrica i oberta/tancada), estructura composicional (horitzontal, vertical, diagonal, triangular, circular...), els centres d'interès i les línies de força.

«INTRODUCCIÓ A L'ANÀLISI FORMAL. L'ESTIL. ELEMENTS I PRINCIPIS DE L'ART»

El dimarts 5 de novembre va tenir lloc la segona xerrada del cicle «Mirar la pintura: sentir i analitzar», a càrrec de Toni Sellarès. El seu contingut, com el de la primera xerrada i el de les tres xerrades encara pendents, va ser molt visual i amb un conjunt ampli de pintures com a exemple.

Va començar amb el recordatori d'algunes obres, ja presentades a la xerrada anterior, que mostren com el fet de mirar una pintura pot afectar les nostres emocions i sentiments. A continuació, Sellarès va introduir les tècniques formals que es fan servir per analitzar una pintura. L'anàlisi formal és la descripció de la disposició i funció dels diferents elements visuals d'una pintura, independentment del contingut, context i impacte emocional de l'obra. Descriu les propietats visuals d'una obra de manera sistemàtica, fent servir un conjunt establert de termes i conceptes. L'anàlisi formal també és important per entendre l'art en el seu context històric, perquè les propietats visuals de les obres, tant figuratives com abstractes, realitzades pels artistes que treballen en un mateix lloc i temps solen tenir característiques comunes: l'estil.

Finalment va introduir els elements i principis de l'art. Els vuit elements de l'art són els components bàsics de la creació pictòrica i Sellarès va presentar exemples detallats de cinc: punt, línia, figura, sòlid i espai positiu/negatiu. També va comentar la importància dels altres tres elements: color, valor i textura. Els vuit principis de l'art es refereixen a la manera en què els elements de l'art s'organitzen en una pintura. Influeixen, principalment, en la composició de l'obra. En aquesta ocasió, Sellarès va presentar exemples de tres principis: èmfasi, equilibri i proporció. La resta de principis (ritme, moviment, varietat, unitat i harmonia) els va tractar a la següent xerrada.

«L'ESPAI PICTÒRIC. L'ENQUADRAMENT. EL PUNT DE VISTA I LA LÍNIA DE NIVELL DE L'ULL. FORMES DIBUIXÍSTIQUES O PICTÒRIQUES. PROFUNDITAT: SENSE PERSPECTIVA»

El dimarts 12 de novembre va tenir lloc la tercera xerrada d'aquest cicle, a càrrec de Toni Sellarès. El contingut, com a les dues primeres xerrades, va ser molt visual i amb un conjunt ampli de pintures com a exemple.

La xerrada va començar amb el recordatori dels vuit elements i tres principis de l'art presentats a la xerrada anterior. A continuació, Sellarès va introduir els cinc principis restants: ritme, moviment, varietat, unitat i harmonia, i seguidament va parlar de les nocions d'espai pictòric, enquadrament, punt de vista i línia de nivell de l'ull. També va presentar exemples de pintures amb formes dibuixístiques i pictòriques, anomenades així segons si els contorns estan o no clarament definits.

Finalment va iniciar l'estudi de la profunditat. En analitzar una pintura, cal observar com s'han distribuït les formes tridimensionals per tal d'obtenir la sensació de profunditat, segmentada en primer pla, pla mitjà i fons, de manera que no es vegin planes sinó amb volum. Sellarès va descriure diverses

maneres d'obtenir profunditat: disminució de la grandària, sobreposició i allunyament de la part inferior. Les restants (perspectiva lineal, perspectiva aèria i clarobscur) les presentà a la propera xerrada.

«PROFUNDITAT: AMB PERSPECTIVA, PER CAPES O CONTÍNUA. COMPOSICIÓ: TANCADA O OBERTA, SIMÈTRICA O ASIMÈTRICA»

El dimarts 26 de novembre va tenir lloc la quarta i penúltima xerrada del cicle «Mirar la pintura: sentir i analitzar», a càrrec de Toni Sellarès. El contingut, com a les tres xerrades anteriors, va ser molt visual i amb un conjunt ampli de pintures com a exemple.

Va començar amb el recordatori del que s'havia vist a la xerrada anterior sobre la profunditat. En analitzar una pintura, cal

observar com s'han distribuït les formes tridimensionals per tal d'obtenir la sensació de profunditat. Sellarès va recordar les formes descrites a la tercera sessió per obtenir profunditat: disminució de la grandària, sobreposició i allunyament de la part inferior. A continuació, va introduir en detall tres tècniques més per obtenir profunditat: perspectiva lineal, perspectiva aèria i clarobscur. També va presentar altres conceptes relacionats amb la profunditat: escorç, perspectiva invertida, perspectiva jeràrquica i *trompe-l'œil*. Per acabar el tema de la profunditat, va mostrar que pot ser representada per capes o de forma contínua.

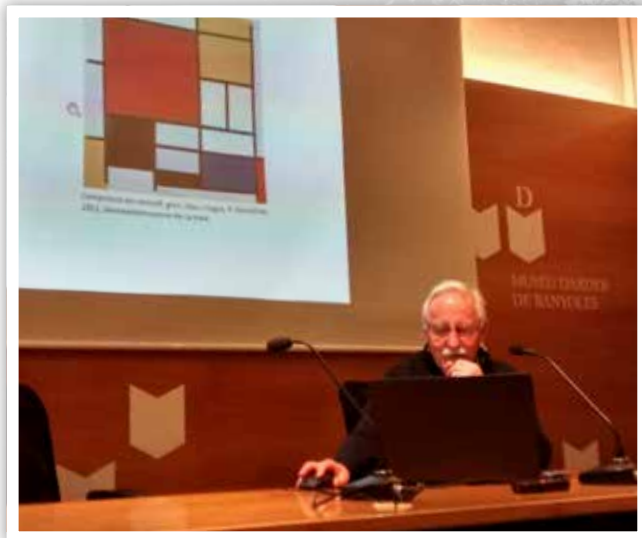
Finalment, Sellarès va introduir el tema de la composició: la distribució, intencionadament escollida per l'autor, dels elements visuals tenint en compte el seu valor particular en relació amb la totalitat de la pintura. Va presentar els conceptes de composició simètrica o asimètrica i oberta o tancada. A la cinquena i darrera xerrada tractà la resta de conceptes relacionats amb la composició: estructura (horitzontal, vertical, diagonal, triangular, circular...), centres d'interès i línies de força.

«COMPOSICIÓ: ESTRUCTURA (HORITZONTAL, VERTICAL, DIAGONAL, TRIANGULAR, CIRCULAR...), CENTRES D'INTERÈS I LÍNIES DE FORÇA»

El dimarts 3 de desembre va tenir lloc la cinquena i darrera xerrada d'aquest cicle, a càrrec de Toni Sellarès. El contingut, com a les quatre xerrades anteriors, va ser molt visual i amb un conjunt ampli de pintures com a exemple.

Sellarès va començar amb el recordatori del terme *composició*: la distribució, intencionadament escollida per l'autor, dels elements visuals tenint en compte el seu valor particular en relació amb la totalitat de la pintura. Breument va repassar exemples de pintures de composició simètrica/asimètrica i oberta/tancada ja vistos a la xerrada anterior.

A continuació va introduir la resta de conceptes relacionats amb la composició: estructura compositiva (horitzontal, vertical, diagonal, corba, triangular/piramidal, circular/ovalada, poligonal i múltiple), centre d'interès (element visual que atreu la mirada de l'espectador, per mitjà del moviment, la falta d'equilibri, la distorsió, l'exageració... A una obra poden coexistir diversos centres d'interès, depenent de la seva complexitat), línies de força (línies imaginàries que condueixen la mirada de l'observador cap a parts específiques d'una obra, generalment centres d'interès, amb l'objectiu d'organitzar-ne el recorregut visual. Una línia de força pot estar determinada pel gest d'un braç o d'una mà, la direcció d'una mirada, la disposició, semblança, mida i colors de les formes, entre d'altres).

Finalment, com a resum del cicle de xerrades i per tenir una visió més global dels conceptes presentats, Sellarès va analitzar formalment cinc pintures que ja s'havien anat analitzant parcialment al llarg del cicle: *La creació d'Adam*, de Miquel Àngel; *Caminant damunt un mar de boira*, de C. D. Friedrich; *El crit*, d'Edvard Munch; *Mare i fill saltimbanquis*, de Pablo Picasso, i *Diàleg d'insectes*, de Joan Miró.

XVII CICLE DE SORTIDES «CONÈIXER EL PLA DE L'ESTANY»

RUTA DEL SOL IXENT DE BANYOLES

El diumenge 13 d'octubre vam fer la primera sortida de la temporada 2019-2020 amb la ruta del Sol Ixent de Banyoles.

La iniciàrem a la font de la plaça dels Estudis, on Rafel Ponsatí ens explicà tant la història de la plaça com la de l'edifici del Museu Darder. Tot seguit, pujàrem pel carrer de Sant Martírià, on trobàrem la font de la placeta d'en Ges, antigament documentada com a Era d'en Ges. En Ges era un propietari que va viure en aquest lloc durant els segles XVI-XVII, el qual

apareix citat en un document de 1652. Seguïrem carrer amunt fins a la font de les Ànimes. Elisabet Saus ens explicà un parell de llegendes relacionades amb l'antic cementiri.

Continuàrem en direcció a Mas Palau i ens aturàrem a la creu del terme de Can Teixidor, dels segles XIV-XV i reconstruïda el 1987. El basament de la creu està format per tres rodes de molí. Damunt s'ha col·locat la creu, d'estil gòtic, igual que l'originària. Té una alta columna de secció octogonal. El capitell mostra les imatges esculpides de sant Joan Evangelista, sant Martírià, sant Abdó i sant Senén, sant Benet, sant Mer així com imatges al·legòriques de la fe i l'esperança. Al capdamunt, en un costat de la creu hi ha la imatge de Crist i a l'altre, la de Santa Maria dels Turers. Al costat de can Teixidor del Terme

Rafel Ponsatí explica el sòl de traverti.

s'alça una creu de terme d'estil gòtic que va ser destruïda durant les revoltes dels segles XIX i XX. Es van trobar alguns fragments de la columna i el capitell, a partir dels quals es va reproduir la creu actual, obra de l'escultor Modest Fluvià. El cap de setmana més proper al 30 de juliol se celebra la tradicional festa en honor a sant Abdó i sant Senén, patrons del terme de Banyoles.

A prop de les Arcades es parlà de la font del Noguer, que es troba arran de terra del rec, i actualment no es veu. Al cantó dret hi ha el pont de les Lloses, fet de lloses de travertí. Un camí carreter passava per aquest pont, que era utilitzat per la gent del veïnat de Mas Usall del Bosc per anar a mercat i a missa al monestir de Sant Esteve de Banyoles. Un xic més amunt visitàrem la font i el pont de les Arcades. De la casa de la cantonada en sortí el senyor Congost, que ens explicà que els seus avis havien treballat de criats a mas Palau i, quan es van casar, els van construir aquesta casa, amb les lloses de l'aqüeducte que hi havia al cantó i que ja no s'utilitzava.

Pujàrem pel turó del Serrat del Gall i s'explicà que hi ha un pouet on neix l'aigua de la riera que passa al cantó de la font de les Arcades. Aquest pouet, que es troba entre mas Usall i can Garanger, és una edificació petita, a tocar els camps, on a dins sempre hi havia una salamandra. Gaudírem d'una bona perspectiva per poder entendre per on passaven els antics camins cap al veïnat d'Usall i les conduccions de l'aigua cap a Banyoles. A continuació, baixàrem i arribàrem a la font de la Rajoleria, del segle XX, que està situada al centre d'una plaça arbrada de forma oval, limitada per un mur d'obra. La construcció actual és de fundició industrial. A la dreta es troba el dipòsit cobert de les aigües. Fins fa pocs anys, encara eren visibles alguns trams esfondrats d'un conducte subterrani construït amb lloses de travertí. Antigament, l'aigua de les fonts de Banyoles provenia de la font de la Rajoleria, gràcies a un conducte subterrani també conegut com a mina, fet d'obra de lloses de travertí i excavat en el subsol. La cronologia d'aquestes conduccions d'aigua, segons A. M. Rigau, es podria remuntar com a mínim als segles XVIII–XIX. Moltes d'aquestes obres públiques sembla que foren fetes durant la dominació francesa. A principis del segle XX, l'Ajuntament de Banyoles va decidir portar l'aigua de la vila des de la font de la Rajoleria, conscients de la seva qualitat. El dia 30 de setembre de 1917 s'inaugurà la deu de la Rajoleria i el 1919 fou transportada allí la font

de pedra de la placeta de la Font, la qual no va tornar a la seva ubicació originària (davant el Museu Arqueològic) fins a l'any 1981. Actualment, l'aigua pública de Banyoles ja no prové d'aquesta deu.

Tot seguit, seguirem un tram de la carretera amunt, en direcció a Melianta, per poder accedir al bosc de Can Puig. Rafel Ponsatí ens explicà com és que el sòl és de travertí en aquest indret. Dins al bosc buscarem el Roure del Cavall, amb dues soques que provenen d'una mateixa rabassa. També hi ha diversos roures i alzines bessons. Destaquen dos roures, el més corpulent dels quals fa 4,60 metres de volta a la rabassa, amb besses de 2,08 i 2,06 metres, una alçària de 19 metres i una branca amb un diàmetre de 15 metres. Els infants de Can Puig s'imaginaven aventures, talment cavalquessin en un cavall de debò.

Llavors arribàrem a dalt per visitar can Puig de la Bellacasa, actual seu del Consell Comarcal del Pla de l'Estany, i baixàrem per la font i el rentador de Can Puig.

Tornàrem pel camí vell d'anar a Vilavenut i passàrem per la placeta de Sant Abdó i Senén, on es toquen sardanes per celebrar el dia de la festa. Jeroni Moner ens parlà del molí de Can Boada, una edificació dels segles XVII–XVIII. És una masia articulada per tres cases adossades, coberta a dos vessants i de tres plantes. Les finestres rectangulars són de llinda de travertí, com també les portes de la planta baixa. A la planta superior s'observen els típics badius. Destaca, a la façana, un arc rebaixat amb dovelles. A la planta baixa encara es conserva, bastant íntegre, l'antic molí fariner. Es troben *in situ* tres rodes de molí damunt una plataforma. Dos són molins de moles, és a dir, formats per dues rodes circulars giratòries de pedra. El tercer és un molí col·loidal. Darrere la casa, actualment convertida en jardí, hi ha el perímetre de contenció de la gran bassa oval del molí fariner. Aquí, grans contraforts laterals de pedra, disposats al llarg del mur perimetral, contenen l'empeny de l'aigua. A partir d'un plànol del 1779 dels recs de Banyoles, se sap que el molí de Can Boada ja existia a la ubicació actual. Les fonts documentals informen que el 17 d'octubre de 1840 es va demanar permís a l'Ajuntament de Banyoles per tapiar un passadís o arc a can Boada per on passava el camí de Banyoles a Bàscara. El 1907, can Boada era un molí fariner propietat de Tomàs Cols, amb un salt de 4,80 metres. Deixà de funcionar el 1937, durant la Guerra Civil, per manca de cereals. A la creu de Can Trull, Elisabet Saus contà la llegenda d'aquesta cons-

trucció. A can Trull Vell, Noni Moner explicà part de la història i les reformes arquitectòniques d'aquesta antiga masia dels segles XVII–XVIII.

De camí de tornada observàrem l'antiga fàbrica de les bombes Félez, un edifici de construcció curiosa, on actualment es guarden carros i cotxes antics. Tot caminant ens fixàrem en l'abandonada fàbrica de mitjons Molfort's i contemplàrem el veïnat de Can Sala. També comentàrem que a can Laqué hi havia hagut antigament un forn de ciment i guix.

Per finalitzar la sortida, observàrem la font de Cal Nin i la de la Caterineta, aquesta a prop del rec de l'Àngel i del Dimoni.

RUTA DE LES FONTS DE CRESPIÀ

El diumenge 10 de novembre vam fer la segona sortida d'aquesta temporada amb la ruta de les fonts de Crespià.

Un cop arribats a Crespià, anàrem a l'Ajuntament per trobar-nos amb l'alcalde, Francesc Xavier Quer, el qual ens va fer de guia i ens parlà de

l'hospital i la capella de Santa Llúcia, can Porcioles i l'església de Santa Eulàlia. Ens explicà que, antigament, l'edifici actual de l'Ajuntament de Crespià havia estat l'hospital per als pobres i els peregrins que feien la ruta fins a Santiago de Compostela, els quals venien de Roses o d'Empúries i es dirigien cap a Besalú. La capella de Santa Llúcia havia estat capella, magatzem, taller..., i també la discoteca dels joves del poble en els anys vuitanta del segle passat. Ara, es fa servir de sala d'exposicions. Contemplàrem can Porcioles, l'edifici que hi ha a continuació de la capella de Santa Llúcia, amb un porxo i una arcada sobre el carrer Major. La família Porcioles era molt important al poble i també a Barcelona: Josep Maria de Porcioles i Colomer va ser alcalde d'aquesta ciutat entre el 1957 i el 1973, en plena època franquista. La casa, en l'actualitat, està força malmesa i en venda.

Tot seguit, continuàrem caminant fins a l'església de Santa Eulàlia. A l'interior, Quer ens va mostrar les lletres escrites en dues columnes laterals, on es poden llegir encara les inscripcions «CNT» i «FAI», escrites durant la Guerra Civil espanyola, quan l'església es va convertir en un magatzem de material militar. En un cantó de l'altar, dins d'una urna,

El grup atent a les explicacions de Jeroni Moner

Els participants al torrent Merler camí de la Fontica

hi ha una imatge de plata de la Verge del Roser, molt venerada per la gent del poble. Els veïns la van amagar i protegir, i arriscaren la vida per evitar que fos requisada durant la Guerra del Francès i la Guerra Civil espanyola.

Seguidament, i amb Pere Llorens de guia, ens dirigirem cap al torrent Merler. Altre cop al carrer Major, ens fixàrem en la curiosa estructura de pedra de forma cònica que fa de dipòsit de l'aigua que prové de la Fontica i que proveeix les tres fonts situades al llarg del Merler avall: la font de Cal Ros o d'Allà Dalt, la de Cal Taco i la de Can Quelot. On hi havia hagut antigament el rentador, ara hi ha un plafó amb explicacions sobre la història i la vegetació de la zona, amb dibuixos d'animals fets per Dolors Pinatella. Ressegüirem, també, la ruta botànica que hi ha marcada sobre el terreny: freixes, verns, pollancre, cues de cavall... En aquest punt, Pere Llorens ens explicà que, temps enrere, els voltants eren horts, alguns regats amb poalanca de l'aigua que sempre baixava per la riera Merler, ara eixuta. Arribàrem a la font Vella, un agradable lloc per fer-hi una berenada, i que té una cisterna tancada amb clau. Tot seguit, pujàrem fins als camps de dalt i seguïrem uns metres el camí Ramader. Un xic més enllà, tornàrem a baixar per retrobar la riera i poder visitar la Fontica, una font que es troba dins de la mateixa llera del torrent.

Seguidament, tornàrem a recuperar el camí Ramader per anar fins al dipòsit de l'aigua potable del poble. Abans d'arribar-hi, però, una colla s'aturà a collir bolets, mentre un altre grup intentà trobar l'emplaça-

ment d'un antic forn de calç. Llavors, Pere Llorens ens conduí per un corriol que davalla, sobtadament, fins gairebé a tocar el riu Fluvià, i anàrem vorejant la llera per un camí més ample. Passàrem per dues fonts més i veiérem les ruïnes d'una antiga casa, can Tramuntana, fins que arribàrem al trencall del camí del Túnel, on prenguérem el corriol que hi porta. Els més atrevits pogueren observar que, una mica endins, un munt de roques i terra tanquen l'aigua del fons, i es pot sentir la remor d'una cascada. Seguint per aquest corriol ben marcat, arribàrem a Roca Caputxa, un indret peculiar que, segons ens explica Elisabet Saus amb una llegenda, havia estat el refugi d'un malvat gegant.

Finalment, reculàrem pel corriol fins al camí principal i retrobàrem el dipòsit d'aigua. Tot caminant, vam poder admirar les vistes sobre el riu Fluvià, mentre escoltàrem les històries sobre antics vilatans que en Pere ens explicà. Al cap de poca estona arribàrem al poble i donàrem per acabada la sortida.

PUJARNOL. SANT PATLLARI

El diumenge 8 de desembre es va organitzar la tercera sortida d'aquesta temporada a Pujarnol i Sant Patllari (Porqueres). El matí es presentà assolellat i no massa fred, després dels dies de pluja de mitjan setmana. Ens reunírem al punt i l'hora habituals a Banyoles per organitzar la pujada cap a Pujarnol amb el mínim de vehicles possible. Hi participàrem unes vint-i-cinc persones.

En arribar a Pujarnol, tinguérem una petita sorpresa: els actuals establiments de la Torre han tancat l'accés als vehicles a la zona d'aparcament que hi havia en l'època en què la casa era un restaurant. Uns filats i un rètol que indica que ets en una propietat privada barren el pas. Quan hi entràrem a peu, un dels residents ens explicà que hi tenen bestiar deixat anar.

Ja dins del nucli de Pujarnol, ens adreçàrem a l'església. Portàvem les claus i poguérem accedir-hi. Un cop a dins, Toni Torres, historiador de l'art i professor, ens va fer una interessant explicació sobre les característiques arquitectòniques i la història de l'església de Sant Cebrià. En acabar, visitàrem el cementiri que gairebé l'envolta, un espai que desprèn serenitat, amb pocs nínxols, una creu de ferro situada entre dos

xiprers, una gran tomba de pedra i un pedrís que el tanca, i que fa una balconada oberta a la banda de marina, un xic emboirada.

Un cop visitat l'indret de Pujarnol, iniciàrem la ruta cap a Sant Patllari, tot seguint fins a l'ermita l'itinerari 3 de la col·lecció *Porqueres camins a peu*, editada fa uns anys per l'Ajuntament de Porqueres. Baixàrem per la carretera de Rocacorba, deixant a la dreta la casa de la Rectoria. Al cap de poc, a l'esquerra, vam poder veure can Vila, una altra de les cases importants d'aquestes contrades. Deixàrem la carretera i agafàrem una pista que enfila, a l'esquerra, l'ascens cap a Sant Patllari. Transcorregut encara no un quart d'hora caminant, veiérem, a la dreta, el Roure del Puig i poc després, a mà esquerra, trobàrem la font de les Comes, actualment tapiada.

Una mica més amunt, deixàrem la pista per on transitàvem per enfilarnos per la de l'esquerra, tot remuntant el serrat de Can Camós. Més endavant, prenguérem un altre camí a la dreta per continuar la

pujada, però ens desviàrem al cap d'uns cinc minuts per un corriol que ens feu entrar i sortir del Mirador, una petita placeta amb un banc de pedra, talment una finestra entre els arbres oberta a la plana, la ciutat de Banyoles i l'Estany. En aquest punt, poguérem gaudir de les vistes (cada cop més tapades per la vegetació creixent) i de l'explicació d'una llegenda, per part d'Elisabet Saus, sobre les trobades, no sempre amb bons finals, entre unes bruixes i uns nois geperuts.

Continuàrem la pujada per aquest camí de bosc fins a enforcar amb una altra pista. En aquesta cruïlla, Pilar Castel ens explicà les diverses opcions que tindriem per baixar cap a Banyoles des del punt on ens trobàvem. Llavors seguirem amunt cap a l'esquerra i, uns quants minuts més tard, al capdamunt d'una pujada llarga i poc abans d'arribar a l'ermita, vam haver de vigilar de no passar de llarg un senyal que indica, a l'esquerra, la Pedra de la Mà de Déu, una curiosa roca amb tres cassoles enfondides a la cara vertical. Si la mirem per la cara

Tot el grup a Sant Patllari

oposada, sembla ben bé com si hi hagués l'empremta d'una mà. Ens hi arribarem i ens entretindrem a buscar aquesta curiosa marca, i a trobar-hi possibles explicacions.

Al cap de poca estona arribarem a Sant Patllari. Hi ha uns 224 metres de desnivell de pujada des de Pujarnol. Dins l'ermita, Toni Torres ens va fer una explicació detallada sobre aquesta construcció i la seva història, i Elisabet Saus ens explicà algunes anècdotes relacionades amb l'abundor de formigues alades que hi sol haver a les darreries de l'estiu en aquest punt elevat. Abans d'iniciar la baixada, aprofitarem per gaudir de les esplèndides panoràmiques.

La intenció inicial era fer el descens cap a Pujarnol pel mateix camí de pujada, però uns companys del Centre Excursionista de Banyoles assistents a la sortida ens suggeriren baixar per un altre, més curt i també de bon fer. Així doncs, poc després de tornar a passar pel costat de la Pedra de la Mà de Déu, prenguérem, pel costat dret, un camí ample que voreja per la banda de migdia la part final del cim de Sant Patllari, passa pel coll Tallat i va davallant suaument i fent algunes llaçades fins a la pista que havíem seguit de pujada a l'altura del Roure del Puig, un cop superat un filat de tanca per a bestiar. Cap a quarts de dues del migdia ja havíem arribat a Pujarnol.

~~~~~

CORNELLÀ DEL TERRI I PALOL DE REVARDIT

El diumenge 12 de gener vam fer la quarta sortida d'aquesta temporada, a Cornellà del Terri i Palol de Revardit, guiats per Rafel Ponsatí.

Deixarem els cotxes a Cornellà i agafarem el camí que va a Palol. Ens abrigarem bé, perquè feia molta fred. En passar pel cantó de can Borrell, que havia estat un lloc de parada de les Rutes de Salamina, veïrem que es troba en procés de restauració, pel mal estat en què es troba. La façana encara conserva part de l'estructura original.

A Palol ens esperava més gent. Vam entrar dins el castell. Visitarem les sales de baix i també pujarem fins a dalt de la torre. A la part baixa vam gaudir d'una exposició de pintures i pessebres. Ponsatí ens explicà els punts importants de la part exterior del recinte i, també, l'església de Sant Miquel. Destacà que, des de la torre del castell, es poden veure

unes lletres a la teulada de l'Ajuntament, just a davant.

Quan reprenguérem la ruta, ja no feia tanta fred. Ens dirigírem a la bòbila d'Ermedàs. Joaquim Tremoleda ens va explicar l'activitat que hi va haver en aquest espai anys enrere. Ens transportà a l'època romana, i ens detallà com vivien, què menjaven, on dormien, què hi feien; també, el procés de fabricació, quant trigaven a coure les fornades, per què escolliren aquest lloc, el mitjà de transport que utilitzaven...

Abans de marxar visitarem el paratge de la Font de Can Ferronic, proper a la bòbila, i explicarem com s'extreia fang d'aquest lloc. Tot seguit, tornarem cap a Cornellà.

XXVI COL·LOQUI DE TARDOR «RAMON MARGALEF I LÓPEZ (1919–2004). EL CIENTÍFIC IMPULSOR DE L'ECOLOGIA A L'ESTANY DE BANYOLES»

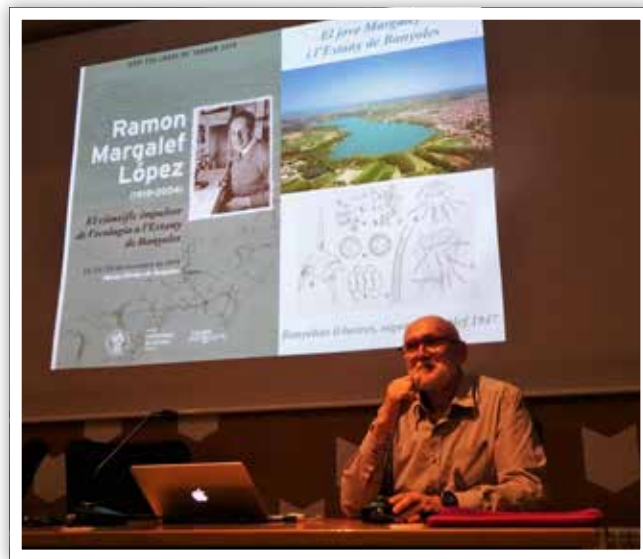
Els dies 22, 23 i 24 de novembre de 2019 es va celebrar el XXVI Col·loqui de Tardor, organitzat pel Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles i la Universitat de Girona, amb el títol «Ramon Margalef i López (1919–2004). El científic impulsor de l'ecologia a l'estany de Banyoles». Fou dirigit per Fredric Gich, biòleg i director de l'Institut d'Ecologia Aplicada, en representació de la Universitat de Girona, i Salvador Sarquella, biòleg, en representació del Centre d'Estudis Comarcals. Les sessions dels dies 22 i 23 es realitzaren a la sala de conferències del Museu Darder.

Al vestíbul del Museu es presentaren dues vitrines amb l'inèdit i primer mapa batimètric de l'Estany realitzat pel Dr. Margalef el desembre de 1969 a partir dels perfils d'ecosondatges i la primera maqueta batimètrica realitzada l'any 1970 per Salvador Pujolàs i Salvador Sarquella.

Divendres 22 de novembre

El president del Centre d'Estudis Comarcals, Carles Puncernau, el rector de la Universitat de Girona, Quim Salvi, i l'alcalde de Banyoles, Miquel Noguer, inauguraren el Col·loqui ressaltant la continuada i fructífera col·laboració entre la Universitat i el Centre d'Estudis i l'interès que té per a Banyoles i comarca la realització continuada dels col·loquis.

Tot seguit, es projectà el documental *Ramon Margalef: el pare de l'ecologia*, emès per TV3 en el programa Thalassa, el 25 de maig de 2012, en què es presenta la trajectòria de l'ecòleg de més prestigi internacional del nostre país.

El biòleg Ramon Margalef i Mir, fill de Ramon Margalef i López, realitza la conferència inaugural.

A continuació, Ramon Margalef i Mir, el seu fill i biòleg, realitzà la conferència inaugural «El jove Margalef i l'estany de Banyoles» a partir de la informació extreta de molts documents que el Dr. Margalef va deixar a l'arxiu familiar. En repassà la biografia i destacà les seves llibretes de naturalista de quan era adolescent, i no tan adolescent, algunes pàgines de les quals fan referència a les seves estades a Banyoles per recollir i analitzar les mostres obtingudes de l'aigua de l'Estany.

Dissabte 23 de novembre

Aquest dia es va realitzar una taula rodona i es presentaren nou ponències.

A la taula rodona, sobre «Els estudis impulsats pel Dr. Margalef i el seu llegat científic», van participar M. Dolors Planas, professora emèrita del Departament de Ciències Biològiques de la Universitat de Quebec, que inicià la primera tesi sobre l'ecologia de l'Estany dirigida pel Dr. Margalef (presentada l'any 1971); Ramon Julià, investigador de l'Institut de Ciènci-

RESUM D'ACTIVITATS

es de la Terra Jaume Almera de Barcelona, que inicià la primera tesi sobre la geologia de la conca lacustre Banyoles–Besalú, dirigida pel Dr. Lluís Solé Sabarís i amb les orientacions del Dr. Margalef (presentada l'any 1977); Joandomènec Ros i Joan Armengol, catedràtics emèrits de la Secció d'Ecologia del Departament de Biologia Evolutiva i Ciències Ambientals de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona, i Narcís Prat, catedràtic d'aquesta mateixa Secció d'Ecologia. La taula rodona fou moderada per Salvador Sarquella.

Es va parlar de l'activitat científica pionera de limnologia a l'Estany sota el mestratge del Dr. Margalef, començada l'any 1969, i de la seva empremta en la investigació científica que encara dura actualment. També de la seva activitat científica, docent i formadora, des de la creació, el 1967, de la primera càtedra d'ecologia a la Universitat de Barcelona i de l'Estat espanyol.

A continuació es va presentar la ponència «Ramon Margalef i Banyoles: 1944–1985», desenvolupada per Salvador Sarquella, en què es va fer especial referència a la continuada relació del Dr. Margalef amb Banyoles, des de l'any 1936, quan tenia disset anys, fins als anys vuitanta; la instal·lació del pioner laboratori limnològic de camp en la zona propera de la font del Vilar (anomenada, des del diumenge 24 de novembre, paratge Ramon Margalef); les seves publicacions científiques sobre la limnologia de l'Estany i de la conca lacustre (especialment la del 1944), i la seva relació amb la societat banyolina i l'Ajuntament.

Següen tres ponències titulades «Limnologia física de l'estany de Banyoles: què sabien i què saben actualment», a càrrec de Xavier Casamitjana, del Departament de Física de la Matèria Condensada; «Ecologia microbiana al sistema lacustre de Banyoles: del microscopi a l'ADN», a càrrec de Carles Borrego, del Departament de Biologia, i «Ramon Margalef i la limnologia. Els peixos de l'estany de Banyoles», a càrrec d'Emili García Berthou, del Departament de Ciències Ambientals. Tots tres ponents són professors i investigadors de la Universitat de Girona. Presentaren la influència i el mestratge

del Dr. Margalef en els seus àmbits d'investigació (limnologia física, microbiologia i peixos), els diferents estudis que s'han fet fins a l'actualitat d'aquests tres àmbits i les últimes i innovadores recerques d'aquestes temàtiques.

A continuació, Miquel Campos, biòleg i tècnic del Consorci de l'Estany de Banyoles, presentà la ponència «Els projectes LIFE per a l'estudi, la gestió i la conservació del sistema lacustre de Banyoles», en què es posà de manifest com el coneixement científic de la zona lacustre ha permès la gestió i la conservació d'aquest espai, amb el suport dels projectes LIFE.

Seguidament, arribà el torn de la presentació de treballs i projectes d'alumnat dels tres instituts de Banyoles (Josep Brugalat, Pla de l'Estany i Pere Alsius i Torrent): el de 2n d'ESO del Brugalat presentà la biomarató que realitzaren el curs 2018–2019; el de 4t d'ESO del Pla de l'Estany, un projecte de construcció d'un espai d'observació de fauna a la zona dels Amaradors, i el del Pere Alsius, un treball de recerca de batxillerat sobre espècies invasores de la zona de Serinyà.

El Col·loqui finalitzà amb la ponència de cloenda «Premi Ramon Margalef d'Ecologia: el guardó i l'home que l'inspirà», a càrrec del Dr. Ramon Folch, socioecòleg i membre de l'IEC, que va explicar magníficament tot el que fa referència al Premi Ramon Margalef d'Ecologia (origen, gestió, bases, dotació econòmica, premis...) i va fer una extensa, documentada i brillant sinopsi del Dr. Ramon Margalef. En acabar l'exposició, l'audiència es va posar dempeus i el va aplaudir intensament.

Durant tot el dia, l'assistència va oscil·lar entre les vuitanta i les cent persones. Amb els aplaudiments continuats de les ponències, podem dir que el Col·loqui es va tancar amb molt d'èxit.

Diumenge 24 de novembre

Aquesta jornada va ser més relaxada i molt interessant. Començà amb la inauguració d'un rètol que indica el paratge Margalef, a prop de la font del Vilar, i un plafó que explica qui era el Dr. Ramon Margalef en el camp de l'ecologia i la

seva relació amb la zona lacustre. Hi assistiren la família, l'alcalde de Porqueres, el regidor de Medi Ambient i Urbanisme de l'Ajuntament de Banyoles, el president del CEC i els dos codirectors del Col·loqui, Ferran Gich i Salvador Sarquella. Tots ells adreçaren unes paraules a la seixantena d'assistents.

A continuació ens dirigírem al Centre de Recuperació de Nàïades, instal·lat als espais de Casa Nostra. Durant el camí i ja a les instal·lacions, Miquel Campos va explicar la gestió dels diferents espais i activitats del Centre.

Acabarem la jornada matinal fent una volta en barca per l'Estany, escoltant les explicacions de Carles Abellà, professor de la Universitat de Girona, que realitzà la primera tesi sobre la microbiologia de l'Estany i estanyols; Ramon Julià, el qual dedicà la tesi a la sedimentologia de la conca lacustre, i Miquel Campos, que la feu sobre la gestió de l'Estany i entorns.

Volta en barca per l'Estany escoltant les explicacions del professor de la UDG Carles Abellà

RESUM D'ACTIVITATS

GRUP DE TREBALL I RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI DEL PLA DE L'ESTANY

El Centre d'Estudis Comarcals i el Centre Excursionista de Banyoles segueixen treballant en l'arranjament de l'ermita de Sant Miquel de Centenys, sobretot de l'interior. Les obres les va

començar l'Ajuntament d'Esponellà cap a l'any 2000, refent el teulat que s'havia enfonsat. El Grup de Treball va iniciar la tasca el maig de 2018. Des de llavors, ha fet gairebé vint actuacions, en general una al mes, i cada cop amb unes nou persones de mitjana. A finals de l'octubre de 2019, havien finalitzat els treballs a l'interior de l'ermita i només quedava condicionar la part exterior, arranjant una mica l'espai de davant de la porta d'accés i fer un passadís tot al voltant de l'ermita.

La principal feina que es va dur a terme a l'interior va ser repicar les parets, tapar una esquerda a tot el llarg del sostre

El grup de treball a Sant Miquel de Centenys

i refer la bancada perimetral així com el terra, col·locant peces noves. També es va reconstruir l'altar, i es va col·locar la pedra superior i una porta metàl·lica nova. Queda pendent la compra d'una figura de sant Miquel per col·locar-la a la fornícula habilitada a la capçalera de l'ermita, sobre de l'altar. Esperem que, al llarg d'aquest hivern, es pugui completar la feina i celebrar alguna activitat especial a l'ermita.

FIRA MEDIEVAL FANTÀSTICA ALOJA 2019.

En motiu de la Fira Medieval Fantàstica Aloja 2019, el diumenge 13 d'octubre es van realitzar dues xerrades de dos socis del CECB al pati del Museu Arqueològic de Banyoles – Pia Almoïna. La primera xerrada se centrà en «Les antigues festes de Banyoles i el drac de Banyoles» i va anar a càrrec de Guerau Palmada, historiador de l'art i participant actiu en la recuperació de la figura del drac. La segona xerrada versà sobre «El drac: versions, autors i orígens d'una tradició banyolina» i en parlà el folklorista Àngel Vergés.

SOL·LICITUD DE DECLARACIÓ DEL JACIMENT DE VILAUBA COM A BCIN.

El Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, com a copropietari d'un 10% dels terrenys on s'emplaça el jaciment de la vil·la romanovisigoda de Vilauba, s'ha reunit amb els ajuntaments de Banyoles, Camós i Porqueres per sol·licitar que es declari com a Bé Cultural d'Interès Nacional. Aquesta nova condició de jaciment arqueològic de categoria nacional suposaria accedir a circuits de difusió escolar i turística de Catalunya i Europa, la qual cosa n'afavoriria la difusió com a jaciment arqueològic i parc natural. La proposta s'ha aprovat per unanimitat i es farà arribar a la Generalitat.

CINC CÈNTIMS DE CREACIÓ LOCAL

Tots els dijous del mes de febrer es va dur a terme, a l'Ateneu Bar de Banyoles, el cicle «Cinc cèntims de creació local», que dona a conèixer autors i autores, artistes i personatges vinculats a Banyoles i al Pla de l'Estany a partir de converses entre persones coneixedores de la seva tasca, ja sigui per la seva formació o pels vincles personals, familiars o professionals. En aquest nou cicle ens vam centrar en pintors destacats de la comarca

i comptàrem amb la periodista Bàrbara Julbe com a moderadora. Se seguí la següent programació:

- 6 de febrer de 2020: Manuel Pigem (Banyoles, 1862–1946), pintor i fotògraf.

Amb Jordi Pigem, arquitecte i nebot besnet del pintor, i Jordi Gimferrer, crític i col·leccionista d'art.

- 13 de febrer de 2020: Joan de Palau (Flaçà, 1919–Banyoles, 1991), pintor paisatgístic.

Amb Joan i Raimon de Palau, pintors i fills del pintor, i Lluís Roura, artista i crític d'art.

- 20 de febrer de 2020: Lluís Vilà (Banyoles, 1952–2010), pintor, escultor i dissenyador.

Amb Joan de la Parra, fotògraf i amic, i Lluïsa Faxedas, professora d'art contemporani de la UdG.

- 27 de febrer de 2020: Lluís Güell (Banyoles, 1945–2005), artista *pop art*: escultor, pintor, interiorista, decorador i escenògraf.

Amb Jordi Gimferrer, crític, col·leccionista i amic del pintor, i Antoni Álvarez de Arana, crític d'art i comissari de l'exposició «Lluís Güell. El retorn».

Aquest cicle fou organitzat pel Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, la Biblioteca Comarcal del Pla de l'Estany i l'Ateneu Bar, i amb la col·laboració de la Biblioteca Carles Fontserè, el Servei Comarcal de Català (CPNL) i l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany.

5cèntims al bar de l'Ateneu

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE LA CONSTRUCCIÓ DEL TERRITORI: GEOGRAFIA, IDENTITAT I USOS POLÍTICS

El divendres 14 de febrer, a les 18.30 h, a la sala d'actes del Museu Darder, es presentà el llibre *La construcció del territori: geografia, identitat i usos polítics*, que recull les actes de l'XI Congrés de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, que va coincidir amb el Col·loqui de Tardor de 2018.

CURS 2019-20

PROPERES ACTIVITATS

CURS «ART(S) I LLETRES»

Seguim amb el curs «Art(s) i lletres», que relaciona el llenguatge literari amb el musical. La música ha pres un relleu especial i està essent molt enriquidora la connexió que s'estableix entre ambdues arts.

- 28 de febrer de 2020: «El pi ver de M. Antònia Salvà». Conferenciant: Albert Pons i Torres.
- 20 de març de 2020: «Salomé, del mite a l'art». Conferenciant: Josep Camprubí i Servitja.
- 24 d'abril de 2020: «Poesia i cançó». Conferenciant: Josep Navarro i Santaaulàlia.

Les conferències tenen lloc un divendres de cada mes, a les 19.30 h, al Museu Darder.

XVIII CICLE DE SORTIDES «CONÈIXER EL PLA DE L'ESTANY»

- 9 de febrer, a Serinyà: Coves de Serinyà.
- 8 de març, a Vilademuls: Perles i Vilafreser.
- 19 d'abril, a Biert. Sortida guiada per Ernest Costa.
- 10 de maig, a les Coves de Sant Aniol. Sortida guiada per Ernest Costa.

Vilafreser

CURS «EL NOSTRE PATRIMONI GEOLÒGIC»

- 29 de febrer: «La pedra de Girona», amb David Brusi.
- 28 de març: «Hidrogeologia de la zona de Banyoles», amb Enric Viñals.
- 25 d'abril: «Geologia de Montserrat», amb Salvador Sarquella.

Les conferències tenen lloc un dissabte de cada mes, a les 19.00 h, al Museu Darder.

II PREMI D'HUMANITATS JOAQUIM PALMADA I TEIXIDOR 2020

El Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles torna a convocar el Premi d'Humanitats Joaquim Palmada i Teixidor. És un premi dirigit a estudiants dels instituts de batxillerat del Pla de l'Estany amb l'objectiu d'estimular l'interès pels temes humanístics. Cada centre de secundària pot presentar un màxim de tres treballs presentats durant el curs 2019-2020.

El lliurament del premi s'ha hagut d'ajornar. Comunicarem la nova data.

XIX CONCURS DE FOTOGRAFIA DE LA NATURA

El XIX Concurs de Fotografia de la Natura tindrà com a temàtica «Rèptils i amfibis».

EXPOSICIÓ «ERNEST COSTA I SAVOIA, NOTARI DEL TERRITORI»

L'exposició no es podrà realitzar del 21 de març al 7 de juny com estava previst, pel tancament obligat dels museus. Comunicarem les noves dates.

COM FER-SE SOCI

Per ser soci o sòcia del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles només cal haver complert divuit anys i pagar la quota establerta.

La col·laboració econòmica és de 25€ l'any per al soci individual, 35€ per al familiar i 75€ per a les institucions.

Podeu fer la inscripció de diferents maneres:

- Personalment al Centre, a la plaça de la Font, núm. 11, de Banyoles, els dimarts i divendres de 09.30 h a 11.30 h.
- Per telèfon, al 972 57 23 61, en el mateix horari.
- Per c/e a: **cecbanyoles@cecbanyoles.cat**, indicant el nom i un telèfon de contacte i ens posarem en contacte amb vosaltres, o bé directament des de la nostra pàgina web: **cecbanyoles.cat**.

**[Si teniu de 18 a 35 anys,
la quota jove és de 10 € l'any]**

**TROBAREU INFORMACIÓ PUNTUAL DE LES
ACTIVITATS DEL CENTRE D'ESTUDIS A:
cecbanyoles.cat**

[illegible]

Plaça de la Font, 11 - 17820 **BANYOLES** - Tel. 972 57 23 61
cecbanyoles@cecbanyoles.cat - **www.cecbanyoles.cat**